

Nätverk för återföring

Dokumentation från workshop
19 oktober 2011, Göteborg

Mats Johansson, Avloppsguiden/Ecoloop
Åsa Erlandsson, Avloppsguiden/Ecoloop

FÖRORD

Detta projekt är en del av Kunskapscentrum Små Avlopps fördjupade aktiviteter inom Små avlopp och Kretslopp.

Delprojektet syftade till att samla kommuner och nationella aktörer för att utbyta erfarenheter och se möjligheter till samverkan i frågor och/eller projekt kopplade till små avlopp och kretslopp.

Dokumentationen är skriven av Mats Johansson och Åsa Erlandsson, Ecoloop som också ledde workshopen. Vi vill särskilt tacka Annika Svensson, Länsstyrelsen i Västra Götaland för all hjälp med lokaler och praktiska arrangemang samt alla som så aktivt deltog i diskussioner och erfarenhetsutbyte.

Kunskapscentrum Små Avlopp är ett projekt som finansieras av Naturvårdsverkets havsmiljöanslag. Projektägare är Chalmers Industriteknik. Kunskapscentrum Små Avlopp drivs av CIT Urban Water Management, JTI – Institutet för jordbruks- och miljöteknik och Avloppsguiden AB. www.smaavlopp.se

INNEHÅLL

Förord	2
Innehåll.....	3
1 Sammanfattning presentationer.....	4
2 Gruppövningar.....	6
3 Lärdomar och reflektioner 19/10-2011.....	7
4 Sammanfattning av dagen och kommande aktiviteter	8
Bilaga 1. Program workshop, 19/10-2011	9
Bilaga 2. Medverkande Workshop, 19/10-11	10
Bilaga 3. Projektideer från Gruppövning "projektverkstad	12
Bilaga 4. Lärdomar och reflektioner från dagen.....	16

1 SAMMANFATTNING PRESENTATIONER

Havs- och Vattenmyndighetens arbete med små avlopp och kretslopp

- Maria Hübinette, HaV

Den nya Havs- och vattenmyndigheten har tagit över många av Fiskeriverkets och Naturvårdsverkets ansvarsområden när det gäller havs- och vattenplanering, tillsyn och reglering.

HaV startade sin verksamhet den 1 juli 2011 och det kommer ta tid innan allt är på plats. Bl.a. ska ca 40 personer rekryteras. HaV har regeringens uppdrag att genomföra en sammanhållen svensk politik för våra hav och vatten. Detta ska göras genom att samla kunskap, planera och fatta beslut om åtgärder.

I frågor om små avlopp; utsläpp och kretslopp kommer fokus ligga på att ta fram information och svar på generella frågor samt stöd för länsstyrelserna i deras tillsynsvägledning.

Pågående kretsloppsprojekt i Halmstad

- Camilla Ståhlberg, Miljöförvaltningen Halmstad kommun

Halmstads kommun fick LOVA-bidrag för att ta fram underlag för en kretsloppspolicy. Projektgruppen består av Miljö och Hälsa, Stadsbyggnad, VA och Renhållning och Lantbruk samt en konsult. Till våren 2012 ska underlaget presenteras på ett seminarium för tjänstemän och politiker och enförvaltningsövergripande dialog om kommunens framtida ambitionsnivå vad gäller små avlopp och kretslopp kommer ske.

För att hinna med att skriva LOVA-ansökan anlätades konsult. Projektets totala budget ligger på 430 tkr, varav 215 tkr är LOVA-medel.

Stenungssund – vi vill starta arbetet med kretslopp

- Sara Ejvegård, Miljöförvaltningen Stenungssund

Projektet 8-fjordar är ett samverkansprojekt mellan kommunerna Stenungssund, Uddevalla, Kungälv, Tjörn och Orust som finansieras av medverkande kommuner. Syftet är att driva gemensamma miljöfrågor inom områdena Avlopp, Fiske och Turism.

Med finansiering från LOVA-medel och 8-fjordar bildades lokala projektgrupper med representanter från politiken, VA-kontor, Miljö och Hälsa samt lantbruket för att diskutera kretsloppsfrågor. På en seminariedag för alla 5 kommunerna bjöds bl.a. Tanum och Södertälje kommuner in för att berätta om deras erfarenhetskrav att få tillstånd kretsloppssystem. Därefter genomfördes workshops i var och en av kommunerna för att dra slutsatser om prioriterade frågor och möjligheter till fortsatt kretsloppsarbete. I nuläget har inget konkret projekt kommit igång i Stenungssund.

Kretsloppspolicy för små avlopp -nuläge i Kungsbacka **- Bodil Forsberg och Mats Holstein, Miljökontoret Kungsbacka**

Vattenmyndighetens pessimistiska bild av den ekologiska statusen i Kungsbacka kommuns vattenförekomster blev ett starkt argument för att få politikernas acceptans för kretsloppslösningar för små avlopp. Den stora övergödningproblematiken i flera vattendrag klargjorde både för tjänstemän och politiker att ny bebyggelse inte kan accepteras såvida utsläppen från nya små avlopp är nära noll. Därför blev kretsloppslösningar en möjlighet till exploatering. Man ställer nu krav på att det ska vara kretsloppslösningar motsvarande sluten tank vid nybyggnation.

Utmaningen för Kungsbacka är i första läget att få till en vakuumpoia i stadshuset för att lättare demonstrera och "sälja in" tekniklösningen till fastighetsägare samt att utveckla system och organisation för insamling, hygienisering och återföring av avloppsfraktioner till odlad mark.

Kretslopp i Tanum - nuläge och utmaningar **- Andreas Roos, Miljöförvaltningen Tanum**

Tanums kommun har lång erfarenhet av kretsloppslösningar med betoning på urinsortering. Det politiska engagemanget har varierat över åren. 1998 ställdes för första gången krav på urinsortering, då för enskilda avlopp. Därefter har kretsloppskrav vid nyanslutning av kommunalt VA både införts och tagits bort.

Idag samlas i kommunen ca 200 m³ urin in årligen av 6-7 lantbrukare som hämtar på fastigheterna. Lantbrukarna tar betalt för tömningen direkt av fastighetsägarna. Årliga informationsträffar genomförs mellan kommun och lantbrukare och 2010 infördes ett kvalitetssäkringssystem för tömning, transport och spridning av avloppsprodukterna. Dialog sker internt i kommunen om kretsloppskrav kopplat till skyddsnivåer, rättsfall kring kretsloppskrav, brukarspekter och kretslopp inom det kommunala verksamhetsområdet. Idag ställs kretsloppskrav vid nybyggnation, tidigare ställdes också krav på befintlig bebyggelse och inom allmänt VA-område men det har man backat på.

Reflektioner från lantbrukets aktörer **- Åke Johansson, LRF Borås**

Åke gav reflektioner på dagens presentationer ur LRFs och lantbrukarnas perspektiv. Bl.a. lyfte han fram "äckelstämpeln" på avloppsprodukter: Lantbrukare vill ha näringen men är rädda för

föreningar. KRAV och miljö-organisationer kan vara en viktig ingång till att få allmänhetens acceptans.

Det viktigaste budskapet var att framgångsrika kretsloppslösningar baseras på förankring mellan boende, kommun och lantbruk. Bjud därför tidigt in lokala LRF/lantbrukare att delta i dialog med kommunen!

Handbok för små avlopp och kretslopp

- Jane Hjelmqvist, CIT Urban Water Management

Detta projekt är finansierat av Havsmiljöanslaget och syftar till att sprida erfarenheter och "verktyg" för hur kommuner att jobba med små avlopp och kretslopp, särskilt med fokus på källsorterade avloppsfraktioner. Det riktar sig främst mot kommuner men även andra nyckelaktörer. – Innehållet är fokuserat på information på hur man kan gå till väga och kommer också bestå av checklistor, rättsfall och en del exempel.

Inom ramen för projektet kommer ett dialogmöte liknande dagens workshop att ordnas (planerat till maj 2012) för kommuner och nyckelaktörer. För det behövs en värdkommun att hålla mötet tillsammans med.

Alla presentationer från förmiddagen finns utlagda på webben och är möjliga att ladda ner som pdf från www.smaaavlopp.se

2 GRUPPÖVNINGAR

Eftermiddagen var inriktad på diskussion i två gruppövningar med lite olika fokus. Ambitionen var initiera tänkande och diskussion kring prioriterade frågor och att sedan i grupper omsätta detta i projektidéer som kunde genomföras när man kom hem från workshopen.

Gruppövning 1- Från behov till aktivitet

Övningen syftade till att genom enskilt arbete och gruppdiskussion lyfta prioriterade frågor t ex hinder eller möjligheter och sedan ge förslag på aktiviteter för att arbeta med dessa frågor. Resultatet av gruppövning 1 användes sedan som utgångspunkt för gruppövning 2 "Projektverkstad" som var huvuddelen av eftermiddagens aktivitet. Resultatet av denna gruppövning har inte dokumenterats.

Gruppövning 2 - "Projektverkstad"

I denna övning konkretiserades förslag på åtgärder och aktiviteter från övning 1 till projektidéer som kan användas för att starta upp arbete och att söka extern och/eller intern finansiering. Några av

projektidéerna samlades in, nedan följer deras rubriker, idéerna som helhet återfinns i Bilaga 3.

1. Samarbete och samsyn
2. Välja kretsloppsanpassad inriktning med kommunernas förutsättningar i fokus (kunskapsinhämtning)
3. "Kretsloppsuppstart", utreda möjligheter och förutsättningar i vår kommun
4. Politisk och praktisk förankring av kretsloppsprojektet i Stenungssund
5. Trycka på fördelarna med kretsloppsanpassade system
6. Stärka kretsloppstänk i framtagandet av VA-plan
7. Analys av vattenstatus påverkas av konventionella/kretsloppsanpassade avloppslösningar (tillräckligt skäligen krav på enskilda avlopp).

3 LÄRDOMAR OCH REFLEKTIONER 19/10-2011

I slutet av dagen gjordes en runda där deltagarna fick lyfta sina lärdomar från dagen och ge reflektioner på workshopen som helhet. Dessa sammanfattas nedan och återfinns i sin helhet i bilaga 4.

Lärdomar – några citat

- "Fått upp ögonen för kretsloppsanpassning"
- "Viktigt att lära av varandra och delge material."
- "Förankring med politiker är det stora problemet"
- "Delvis nya infallsvinklar på vem som ska/ kan driva projekt"
- "Att införliva kretsloppsprocesser i den allmänna VA-anläggningen och på något sätt samverka med LRF mer aktivt och tillsammans med avfalls-sidan i kommunen"

Reflektioner på dagen – några citat

- "Samverkan känns viktigt och inspirerande"
- "Bra att få lyssna på andra kommuners arbete, bidrar till att man tar med sig nya idéer hem, skapar nätverkande mellan kommuner."
- "Som alltid är det personliga mötet och aktiva kontakter som leder framåt."
- "Bra att vi fick tid till att skriva en projektidé / plan och få inspiration från andra."

4 SAMMANFATTNING AV DAGEN OCH KOMMANDE AKTIVITETER

Dagen avslutades med diskussion om vad som är på gång på nationell nivå och vad kommunerna ser att de kan göra nu när man kommer hem.

På nationell nivå fortgår projektet med en handbok om källsorterande avloppssystem. Avfall Sverige har också börjat arbeta med frågan om små avloppsfraktioner som ju är att betraktas som ett hushållsavfall. Man har gett ut en ny rapport om fosforfällor och hantering av materialet från dessa och man har frö avsikt att på temadagar under hösten 2012 lyfta frågan omsmå avlopp och avloppsfraktioner.

Havs- och Vattenmyndigheten har inga konkreta projekt och aktiviteter men har med sig frågan om små avlopp och kretslopp i det löpande arbetet. Takar finns på att söka nationella medel för att fortsätta Kunskapscentrum Små avlopps arbete och då kommer denna typ av nätverkande finnas med som en aktivitet. Om detta inte får finansiering så avser Avloppsguiden att på något sätt erbjuda en webb-plattform/ forum för kunskapsutbyte och dialog i väntan på att externa medel för att etablera ett merformellt nätverk kan tas fram.

Workshopen dokumenteras och föredrag och sammanfattning kommer tillgängliggöras via Kunskapscentrums Små avlopps hemsida www.smaavlopp.se.

På kommunal nivå så var åtminstone fem kommuner övertygade att de ska söka LOVA-medel för projekt kring små avlopp och kretslopp. Många andra kände lust att lyfta fram. Vissa sa att de skulle ta projektidéerna som diskuterats fram som utgångspunkt och flera hade idéer om samverkan med andra kommuner.

BILAGA 1. PROGRAM WORKSHOP, 19/10-2011

Tid	Aktivitet
8.45 – 9.15	<i>Kaffe och drop in</i>
9.15 - 9.25	Välkomna, inledning och presentationsrunda - <i>Mats Johansson, Avloppsguiden/Ecoloop - moderator</i>
9.25 – 9.45	HaVs arbete med små avlopp och kretslopp samt LOVA-bidrag - <i>Maria Hübinette, HaV</i>
9.45 - 10.00	Pågående kretsloppsprojekt i Halmstad - <i>Camilla Ståhlberg, Miljöförvaltningen Halmstad kommun</i>
10.00 - 10.15	Stenungsund – vi vill starta arbetet med kretslopp - <i>Sara Ejvegård, Miljöförvaltningen Stenungsund</i>
10.15 – 10.30	Kretsloppspolicy för små avlopp – nuläge i Kungsbacka - <i>Bodil Forsberg, Miljökontoret Kungsbacka</i>
10.30 - 10.45	<i>Paus - bensträckare</i>
10.45 – 11.00	Kretslopp i Tanum - nuläge och utmaningar - <i>Andreas Roos, Miljöförvaltningen Tanum</i>
11.00 - 11.10	Reflektioner - <i>Åke Jansson, LRF Borås</i>
11.10 – 12.00	Diskussion utifrån kommun-casen - <i>Alla, leds av moderator</i>
11.45 – 12.00	Handbok för små avlopp och kretslopp – information om pågående projekt - <i>Jane Hjelmqvist, CIT Urban Water Management</i>
12.00 - 13.00	<i>Lunch</i>
13.00 – 14.00	Gruppövning 1- Från behov till aktivitet - Vi arbetar enskilt och diskuterar i grupper - Resultat – ett smörgåsbord med aktiviteter/projektidéer
14.00 - 15.20 <i>Fika i samband med grupp-diskussion</i>	Gruppövning 2 – ”Projektverkstad” - Deltagarna väljer en fråga eller projektidé som man vill arbeta med. Enskilt arbete varvas med gruppdiskussioner - Resultat - utvecklade projektidéer som kan användas för att söka extern och/eller intern finansiering
15.20 - 15.45	Presentation – fokus på möjliga samarbetsprojekt - Resultat från varje grupp + diskussion
15.45 – 16.00	Sammanfattning av dagen – vad är nästa steg?
16.00 – 17.00	Frivilligt - Eftersnack och ev. fortsatt diskussion kring projektidéer

BILAGA 2. MEDVERKANDE WORKSHOP, 19/10-11

Deltagare	Organisation
Magdalena Lindblom	Avesta kommun
Per Nilzén	Avfall Sverige
Åsa Erlandsson	Avloppsguiden/Ecoloop
Mats Johansson	Avloppsguiden/Ecoloop
Birger Bergeå	Borås kommun
Jane Hjelmqvist	CIT Urban Water Management
Martin Odalgård	Dalslands miljökontor
Joanna Björkman	Faluns kommun
Emma Hilmersson	Göteborgsstad
Camilla Ståhlberg	Halmstads kommun
Maria Hübinette	Havs- och vattenmyndigheten
Annika Johansson	Havs- och vattenmyndigheten
Trine Gadmar	Höör kommun
Bodil Aronsson Forsberg	Kungsbacka kommun
Mats Holstein	Kungsbacka kommun
Kia Sjölander	Linköpings kommun
Ruben Enoksson	LRF
Åke Jansson	LRF Borås
Clara Hyttback	LRF Västra Sverige
Annika Svensson	Länsstyrelsen Västra Götaland
Beata Björkgren	Mjölby kommun
Charlotta Andersson	Mölnads kommun
Marie Damberg	Mölnads kommun
Therése Andersén	Norrköpings kommun
Emma Sjögren	Ronneby kommun
Maria von Scherling	Roslagsvatten
Sofia Nilson	Roslagsvatten
Anna Zeffer	Stenungsunds kommun
Sara Ejvegård	Stenungsunds kommun
Andreas Roos	Tanums kommun
Christina Lörnemark	Tanums kommun

Niclas Wigforss

Per Åhrberg

Katarina Bjelke

Malin Kolviken

Malin Jonsson

Sebastian Arneland

Marielle Nilsson

Maja Werthim

Teresia Wengström

Tanums kommun

Tanums kommun

Uddevalla kommun

Uddevalla kommun

Vara kommun

Varbergs kommun

Örebro kommun

Örebro kommun

Östhammars kommun

BILAGA 3. PROJEKTIDEER FRÅN GRUPPÖVNING "PROJEKTVERKSTAD

Här presenteras merparten av de projektidéer som diskuterades fram under workshopen. Vi vet idag inte i vilken grad dessa har utvecklats vidare eller till och med initierats i de olika kommunerna.

1. Samarbete och samsyn

Syfte

Samarbete ger nya idéer, tar arbetet framåt o skapar samsyn. Vilket kopplar till kunskapsbehov, resursbehov, intresse. Idag avsaknad av samsyngällande kretsloppslösningar o enskilda avlopp i allmänhet. Avsaknad av kunskap gällande kretsloppslösningar och enskilda avlopp i allmänhet. Avsaknad av kunskap eller plan för kretsloppslösningar.

Projektets delar/aktiviteter

- Möten för diskussion – lära av varandra, stödja varandra
- Gemensamma projekt att starta upp
- Studieresor?

Förväntade resultat

Ett nära samarbete med grannkommuner. Samstämmighet i våra bedömningar. Fokusera på att införa kretsloppskrav!!

Organisation

Projektledare: Den som tar initiativet (kanske Mölndal). Deltagare: Mölndal, Härryda, Kungsbacka, ev. Mark.

Ansvar: Projektägare gör det praktiska, deltagare för in frågor som ska diskuteras

Samarbeten

JA! kanske även ta del av andra kommuners redan befintliga samarbeten? Vad var bra, dåligt?

Finansiering

Intern!

2. Välja kretsloppsanpassad inriktning med kommunernas förutsättningar i fokus (kunskapsinhämtning)

Syfte

Syfte att få veta vilken teknik man skall inrikta sig på: hantering av slam, urin, fosforkällor. Vilket kopplar till kretsloppstänkande. Vilka ska arbeta med detta, finns det kapacitet för genomförandet/omhändertagande

Projektets delar/aktiviteter

- Undersöka/utvärdera/inventera lösningar t ex: lantbrukare, slamsugningsbilar, vad finns för möjligheter att genomföra projektet.
- Skapa en arbetsgrupp inom kommunen.
- Förankra det politiskt.

Förväntade resultat

Kretsloppsanpassade lösningar för nybyggnation/befintlig bebyggelse. Ha en policy färdig som vi kan utgå ifrån i framtiden.

Organisation

Renhållningsavdelningen, Miljö- och hälsa

Projektägare: Initiativtagaren, andra?

Samarbeten

Kan absolut tänka samarbete med andra kommuner men då måste de vara med inledningsvis.

Finansiering

Intern/bidrag

3. "Kretsloppsuppstart", utreda möjligheter och förutsättningar i vår kommun

Syfte

Behov av utredning. Allt slam ska omhändertagas i kretslopp.

Hur ska det gå till? Vart går slammet idag? Vilka krav? Hur ställer vi oss till befintlig bebyggelse?

Projektets delar/aktiviteter

- Grupsammansättning
- Bedöma samarbets behov
- Kunskapsinsamling

Förväntade resultat

Kretsloppspolicy => Styrdokument.

Organisation

VA, Bygg, LRF, Miljö, Plan, Renhållningen, Politiker, Näringslivskontoret, Kunnig extern

Finansiering

Extern – LOVA - Länsstyrelsen

4. Politisk och praktisk förankring av kretsloppsprojektet i Stenungssund

Syfte

Nu har vi mer kunskap – hur ska den användas? Komma närmare en praktisk lösning.

Projektets delar/aktiviteter

- Söka LOVA-bidrag eller dylikt till projektanställning =>
- Aktiv information och förankring under 2012, skrivelser till fullmäktige, nämnder och mer personlig kontakt lantbrukare

Förväntade resultat

Politisk drivkraft och intresse att driva frågan om kretsloppsanpassning, planer. Välinformerade, intresserade lantbrukare.

Organisation

Miljö- och hälsoskydds enheten

Samarbeten

Ja, vi fortsätter att samarbeta aktivt med grannkommunen o ser om de får till t. ex LRF-intressegrupp att hänvisa till.

5. Trycka på fördelarna med kretsloppsanpassade system

Syfte

Behov hos lantbruk- näring nära. FÄ – Behov av enkla lösningar

- MILJÖ – Behov av minskade utsläpp, Behov av att återvinna och återföra
- HÄLSA – Behov av att skydda vatten GV
- MÄNNISKAN – Behov av att få förståelsen

Projektets delar/aktiviteter

- Prioritera politisk
- Börja ställa krav på brukare
- Samtidigt undersöka möjligheter till kretslopp med konkret (Pilot, Kostnad, Ekonomi)
- Informera (FÄ, Entreprenör o utbilda, Tjänstemän)

Förväntade resultat

Kommunen ska ha ett tydligt ställningstagande. FÄ ska tycka om det är en bra lösning o höra om det tidigt. Möjligheter till lokalt kretslopp

Organisation

Klimatkontoret? – Driver utredning – VA-plan, - Pilotområde. Miljökontoret – förankrar, informerar

VA – utreder VA-möjligheter

Samarbeten

LRF, Kommun (hela!), Entreprenör, Plan

Finansiering

Intern => lång återbetalning

6. Stärka kretsloppstänk i framtagandet av VA-plan

Syfte

Uppnå god ekologisk recipientstatus samt säkerställa vattenförsörjning.

Projektets delar/aktiviteter

- Utöka möjligheten till lokal eller regional omhändertagande av avloppsfraktioner enskilda avlopp
- Få in via VA-plan till ÖP ”eko-stadsdelar”/områden med högre kretsloppstänk/krav

Förväntade resultat

Mindre påverkan på recipienten

Organisation

Projektägare: VA-huvudman
Medverkande LRF, Lst, kommun

Samarbeten

JA

Finansiering

Skattekollektivet samt VA-kollektivet samt externa bidrag såsom LOVA, BSAP

7. Analys av hur vattenstatus påverkas av konventionella/kretsloppsanpassade avloppslösningar (tillräckligt skäligen krav på enskilda avlopp)

Syfte

Veta om vi bör ställa högre krav än i nuläget. Säkerställa god vattenstatus. Veta om kretsloppskrav är skäligen. Veta var det är lämpligen med hög respektive normal skyddsnivå

Projektets delar/aktiviteter

- Modellberäkningar för utsläpp och tekniker
- Vad händer i marken, hur påverkas vattnet
- Uppdatera riktlinjer
- Ställ krav

Förväntade resultat

Vi känner oss säkra på att vi ställer tillräckligen och skäligen krav på avloppen i området

Organisation

Miljö och hälsa

Deltagare: Alla kommuner som är med projektet, Avloppsguiden? Havs- och vattenmyndigheten?

Samarbeten

Ja, i framtagande av upphandling

Finansiering

LOVA + kommunal medfinansiering

Andra viktigen frågor eller idéer

Liknande projekt att ta del av?

Hur få generaliserbara slutsatser?

BILAGA 4. LÄRDOMAR OCH REFLEKTIONER FRÅN DAGEN

Deltagarnas Lärdomar från workshopen

- Öka kretsloppstänket bland politiker och allmänhet.
- Var rädd om vattnet!
- LRF klargjorde att de är redo för en dialog med miljöansvariga i kommunen
- Ger tid för att fundera över hur en ansökan kan utformas
- Viktigt att lära av varandra och delge material.
- Se frågan mer som en möjlighet för landsbygdsutveckling
- Tänka på kretslopp som en produkt och sälja den.
- Tar med mig hem: Viljan att förankra frågan bättre inom kommunen, och stor lust att hoppa på idén att samla och sprida argument
- Idé om att söka nytt LOVA-bidrag för lokal förankring och sätta mig själv på 50 % tjänst där, resten av tiden producerar vi kretsloppsfilmerna på Youtube...
- Ge aldrig upp!
- Fått upp ögonen för kretsloppsanpassning
- Börjat fundera över vilka möjligheter som finns
- Förankring med politiker är det stora problemet
- Delvis nya infallsvinklar på vem som ska/ kan driva projekt
- Att införliva kretsloppsprocesser i den allmänna VA-anläggningen och på något sätt samverka med LRF mer aktivt och tillsammans med avfalls-sidan i kommunen
- Se över hur man mer konkret kan i detaljplaner sätta krav på utformning av kretslopp och eller ekologisk hantering av avlopp/ dricksvatten/ avfall

Reflektioner på workshopen om små avlopp och kretslopp

- Samverkan känns viktigt och inspirerande
- Bra sätt att knyta nya kontakter med "rätt" / intresserade personer
- Bra presentationer – lägg gärna ut dem någonstans
- Bra tips i vårt pågående kretsloppsprojekt
- Mycket bra genomförd dag
- Har fått ytterligare argument att ta med hem
- Ska intensifiera kontakterna med Svenskt Vatten och SKL
- Superbra!
- Jättebra dag – en tankeställare
- Missade tyvärr förmiddagen men diskussionerna i grupper på eftermiddagen fick både mig och min kollega att tänka till, få nya idéer och förhoppningsvis kan vi fortsätta på samma spår även på hemmaplan
- Bra dag med erfarenhetsutbyte! Tar med mig nya kontaktytor.
- Som förra gången, bra peppning och jag känner mig enormt tacksam över samarbetet inom 8 fjordar.
- Kunskapsutbyte och inspirerande

- Bra att få en inblick i vad andra kommuner gör för att få en uppfattning om vad som är möjligt.
- Bra att få lyssna på andra kommuners arbete, bidrar till att man tar med sig nya idéer hem, skapar nätverkande mellan kommuner.
- Bra upplägg på dagen med både föreläsningar och eget arbete.
- Bra fart och driv på mötet.
- Bra att ni samlar in och publicerar exempel, framförallt prejudicerande beslut.
- Kursen kom plötsligt för oss innan vi egentligen börjat fundera mera konkret kring frågeställningarna. Bättre om vi varit längre in i processen
- Bra och inspirerande att lyssna på andras erfarenheter. Lättare kontakta folk med erfarenheter.
- Som alltid är det personliga mötet och aktiva kontakter som leder framåt. (I alla fall ofta!)
- Jag ser vinster i att ha fått diskutera och känt stöttning från övriga aktörer.
- Bra med konkreta projektidéer.
- Inspiration från andra kommuner som bereder vägen för oss lite mindre.- Bra!
- Bra att vi fick tid till att skriva en projektidé / plan och få inspiration från andra.
- Bra att träffas i detta nätverk och hoppas på en fortsättning. Finns det möjlighet typ Projectplace där man kan lägga upp kommunernas olika material?
- Har knutit nya kontakter som jag tar med mig i mitt fortsatta arbete